

Agencija za elektroničke medije
Agency for Electronic Media

Priopćenje Vijeća za elektroničke medije – pritužbe građana temeljem medijskih sadržaja emitiranih na Hrvatskoj radioteleviziji – istupi g. Zorana Milanovića i g. Olivera Frljića

Agencija za elektroničke medije zaprimila je veći broj pritužbi građana na medijske sadržaje emitirane na Hrvatskoj radioteleviziji, a koji se odnose na primjenu odredbe članka 12. stavka 2. Zakona o elektroničkim medijima (NN 153/09, 84/11, 94/13 i 136/13 dalje: ZEM).

Riječ je o vijestima emitiranim na HRT1 i HRT4 27. siječnja 2016. godine; izravni prijenos konferencije za medije SDP-a, iz koje su dijelovi preneseni u Dnevniku2 HRT-a, te o izjavi g. Olivera Frljića, intendanta HNK Ivana pl. Zajca u Rijeci, koja je prenesena u Dnevniku 2 HRT1 24. siječnja 2016. godine. Ove izjave prenijeli su u svojim informativnim programima i drugi nacionalni i regionalni nakladnici televizije, te ostali elektronički mediji.

Ključni dio sadržaja na koji su se odnosile zaprimljene pritužbe u vezi programa emitiranog na HRT1 i HRT4 od 27. siječnja 2016. godine je izjava g. Zorana Milanovića, predsjednika SDP-a, koja glasi:

„Jučer (26.01.2016) smo vidjeli jedan filofašistički marš u gradu Zagrebu na kojem se skupilo nekoliko tisuća ljudi. To je ono što donosi HDZ i to je ono protiv čega ćemo se SDP i ja, Ranko, Boris i svi drugi, boriti. To neće proći u Zagrebu. Ako treba i mi ćemo izaći na ulicu, ali kao oporba. A najstrašnije u toj priči, da je ta gomila predvođena dvojicom korpulentnih filonacista od kojih je jedan potpredsjednik Hrvatskog sabora.“

Drugi medijski sadržaj u svezi kojega je Agencija zaprimila veći broj pritužbi odnosio se na prilog emitiran u Dnevniku 2 HRT1 od 24. siječnja 2016. godine. Voditelji Dnevnika Stipe Alfier i Tina Šimurina u najavi priloga navode „kontroverzna stajališta“ novoimenovanog ministra kulture u Vladi Republike Hrvatske, g. Zlatka Hasanbegovića koja se – kako su naveli - odnose na antifašizam. Novinarka u prilogu ministra kulture Zlatka Hasanbegovića naziva „najkontroverznijim i medijima najzanimljivijim ministrom u novoj Vladi“. Uz izjave ministra Hasanbegovića te g. Frljića, u prilogu je emitirana i izjava filmskog redatelja g. Jakova Sedlara.

Oliver Frljić, u prilogu je izjavio:

„Gospodin Hasanbegović je logičan nastavak onoga što je HDZ i Tomislav Karamarko radio u proteklom vremenu i mislim da sad fašizacija Hrvatske ulazi u jednu fazu koja ima i formalni okvir. Mislim da bi svi koji rade u kulturi trebali biti duboko zabrinuti činjenicom da je ovaj čovjek na ovom mjestu“.

Pritužbe građana u oba se slučaja odnose na navodni govor mržnje u javnom servisu, a koji je – kako se navodi u pritužbama - usmjeren na građane koji su sudjelovali na prosvjednom skupu, odnosno protiv ministra kulture u Vladi Republike Hrvatske, članova Vlade i pripadnika političkih stranaka koje sačinjavaju Vladu.

Stručne službe Agencije prikupile su potrebnu dokumentaciju, pomno su pregledale i analizirale emitirani program, izvršile stručnu i pravnu analizu pristiglih pritužbi, te obzirom na kompleksnost teme zatražile i vanjsko pravno mišljenje. Tako obrađen materijal prezentiran je Vijeću za elektroničke medije (dalje: Vijeće), te je ono na sjednici održanoj 3. veljače 2016. u oba predmeta donijelo jednoglasne odluke da nije prekršen članak 12. stavak 2. ZEM-a pa slijedom toga nema niti odgovornosti HRT-a u konkretnim predmetima.

Razlozi zbog kojih je Vijeće donijelo takvu odluku su sljedeći.

Vijeće polazi od toga da je u slobodnom, otvorenom i pluralnom društvu pravo na slobodu izražavanja jedno od najdragocjenijih ljudskih prava, koje građanima jamči Ustav Republike Hrvatske i mnogobojne međunarodne konvencije koje obvezuju našu zemlju. To pravo obuhvaća i pravo na slobodno izražavanje misli i vrijednosnih stavova, kao i pravo na primanje informacija koje mu žele priopćiti drugi (pravo javnosti da zna).

Sloboda izražavanja ima određena ograničenja, ona nije apsolutna. Tzv. „govor mržnje“ nije obuhvaćen pravom na slobodno izražavanje, nego se i u našoj zemlji i u drugim demokratskim zemljama sankcionira, sve pozivom na nacionalno zakonodavstvo, međunarodne izvore prava i judikaturu Europskog suda za ljudska prava.

Prosudbu može li se neki iskaz u elektroničkim medijima podvesti pod opis iz članka 12. st. 2. ZEM-a (dakle, tretirati kao „govor mržnje“), Vijeće donosi upotrebom definicije koja je sadržana u Preporuci ministarskog odbora Vijeća Europe No. R(97)20: „Govor mržnje podrazumijeva sve oblike izražavanja kojima se šire, raspiruju, potiču ili opravdavaju rasna mržnja, ksenofobija, antisemitizam ili drugi oblici mržnje temeljeni na netoleranciji, uključujući tu i netoleranciju izraženu u obliku agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, te diskriminacija i neprijateljstvo prema manjinama, migrantima i osobama imigrantskog podrijetla. Pri tome se slijedeći elementi uzimaju kao distinktivne značajke „govora mržnje“. Mora se prvo raditi o izražavanju određenih mrzilačkih i uvredljivih sadržaja/poruka, odnosno o sadržajima kojima se izražava, zagovara ili potiče mržnja, diskriminacija ili nasilje, ili koji izruguju omalovažavaju, ponižavaju, dehumaniziraju ili obezvređuju. I drugo, takav mrzilački/napadački govor mora biti usmjeren protiv određenih ciljanih društvenih skupina i njihovih pripadnika koje se mogu identificirati po određenim zajedničkim objektivnim značajkama kao što su rasa, boja kože, nacionalno ili etničko podrijetlo, vjera, spol, seksualna orijentacija, imigrantski status ili podrijetlo i slično. Za govor mržnje bitne su, dakle, dvije kumulativne značajke: **(i) u pogledu sadržaja** „govor mržnje“ je izražavanje određenih mrzilačkih, netolerantnih i uvredljivih poruka, kojima se izražava, zagovara ili potiče mržnja, diskriminacija i/ili nasilje, ili koji izruguju, omalovažavaju, ponižavaju, dehumaniziraju ili obezvrijeđuju i **(ii) u pogledu adresata** - takav mrzilački govor/sadržaj mora biti usmjeren protiv određenih ciljanih društvenih skupina i njihovih pripadnika koje se mogu identificirati po određenim zajedničkim objektivnim značajkama kao što su rasa, boja kože, nacionalno ili etničko podrijetlo, vjera, spol, seksualna orijentacija, imigrantski status ili podrijetlo i slično.

Vijeće za elektroničke medije (dalje: Vijeće) je, i u svojoj ranijoj praksi, koristilo ovakvu definiciju i pojmovno razgraničenje govora mržnje od ostalih oblika izražavanja u javnom prostoru, uključujući tu i recentni primjer izricanja mjere privremenog oduzimanja koncesije nakladniku televizije Z1, a takvu definiciju će koristiti i u buduće jer su ta obilježja „govora mržnje“ jasno izražena u međunarodnim dokumentima o toj temi, te oko nje postoji široko rasprostranjen konsenzus pravne struke.

S obzirom na ovakva polazišta, Vijeće je zaključilo da se u slučaju pritužbi koje su se odnosile na medijski izvještaj o izjavi g. Milanovića ne može primijeniti čl. 12. st. 2 ZEM. Izjave g. Milanovića, između ostaloga, da se tu radi o „...filofasišističkom maršu“, kao i da „...je gomila predvođena dvojicom korpulentnih filonacista od kojih je jedan podpredsjednik Hrvatskog sabora...“ su izjave koje se odnose na sudionike prosvjednog skupa odnosno pojedine njegove sudionike. Gospodin Milanović nije diskvalificirao sudionike skupa prema nekoj objektivnoj značajki njihova identiteta (npr. vjera, nacija ili etnicitet, spol, rod i slično), nego je izrazio vrlo polemičan stav prema ciljevima, izjavama i skandiranjima sudionika skupa, odnosno nekih pojedinaca koji su bili tamo prisutni. Tu je dana njegova politička i društvena procjena jednog skupa i onoga što se je na njemu odvijalo, a što je u javnoj raspravi dopušteno. Njegova se izjava, stoga, ne može okvalificirati kao govor mržnje, pa čak ni ako su te tvrdnje motivirane njegovom osobnom „mržnjom“ prema „filofašizmu“, „filonacizmu“ ili sudionicima prosvjeda koji je tako okarakterizirao.

Jednako tako, i ocjene g. Frljića mogu se ocijeniti kao polemičke. Točno je da one izražavaju snažan animozitet i protivljenje politikama i mišljenjima ministra kulture u Vladi Republike Hrvatske, g. Zlatka Hasanbegovića kao i općenito novoj Vladi Republike Hrvatske. Iskazi g. Frljića ne mogu se podvesti pod definiciju govora mržnje, odnosno zabranu iz članka 12. stavka 2., jer ne predstavljaju poziv na agresiju, zagovaranje mržnje i nasilje protiv određenih skupina u društvu upravo radi svojstava njihova identiteta (etničkog, vjerskog, spolnog, rodnog i drugog).

Prema mišljenju pravnih stručnjaka, u odnosu na odgovornost medija, treba poći od toga da je temeljna funkcija medija u demokratskom i otvorenom društvu informiranje građana o svim relevantnim događajima, pojavama, osobama, idejama, mišljenjima, političkim opcijama, zakonima, vladinim odlukama, funkcioniranju političkog i pravosudnog sustava, procesu donošenja političkih odluka itd.

Riječju, mediji trebaju informirati javnost o svemu što je od javnog interesa.

Time mediji obavljaju svoju temeljnu društvenu zadaću posredovanja građanima raznovrsnih informacija (činjenica) i ideja (mišljenja) iz različitih izvora i bez obzira na granice, stvarajući tako pretpostavke za oblikovanje educirane (kvalificirane, informirane, kritike) javnosti kao temelja i bedema svake demokracije. Prenošenje činjeničnih tvrdnji i vrijednosnih sudova relevantnih osoba (npr. državnih dužnosnika, istaknutih političara) profesionalna je dužnost novinara i medija, čak i onda kada sadržaj govora tih osoba podliježe nekim pravnim sankcijama, jer time kao posrednici omogućuju javnu raspravu o važnim temama u društvu. U izvršavanju svoje javne zadaće, mediji su dužni postupati profesionalno, odgovorno, uravnoteženo i u skladu sa profesionalnim standardima novinskog izvještavanja.

Kada mediji vrše svoju funkciju pronosjenjem informacija i mišljenja, dakle posreduju informacije i mišljenja drugih, onda mediji ne mogu biti odgovorni za širenje govora mržnje. Odgovornost medija postoji onda kada se oni sami zauzimaju za i promiču sadržaje koje se može pojmovno odrediti kao „govor mržnje“.

Jasno, one osobe koje smatraju da im je ovakvim javnim istupima i oštrim polemičkim govorom povrijeđeno njihovo pravo na čast i dostojanstvo mogu tražiti sudsku zaštitu i zahtijevati da gg. Frlić i Milanović objasne na sudu razloge za svoje izjave i njihovu osnovanost, ali intervencija u korist zaštite osobne časti i ugleda nije nadležnost Vijeća.

Dodatno, radi konkretnijeg pojašnjenja razlikovanja prava na slobodu govora i govora mržnje, stručnjaci navode primjere izražavanja kojima smo i inače bili svjedoci u našem javnom prostoru, a kojima se neke osobe ili pojedine skupine nazivaju pogrdnim i uvredljivim imenima. Primjerice, protivnike u političkom djelovanju ponekad se naziva: „izdajnicima“, „komunjarama“, „fašistima i/ili nacistima“, „ustaškim zmijama“, ili se kaže da je „predsjednik izdajnik“, a za neku vladu da je „veleizdajnička, nenarodna vlada“. To nisu primjeri govora mržnje, nego javni diskurs koji je vrlo polemičan, snažan, uznemirujući i šokantan govor, ali koji ipak ulazi u okvire dopuštene javne debate.

Prema mišljenju pravnih stručnjaka, svaki ostrašćen, napadački i polemički javni govor, čak i onda kada iz njega probijaju negativne emocije poput gnjeva ili netrpeljivosti ne može se poistovjetiti sa govorom mržnje. Kritike javnih vlasti, vladinih politika, stajališta pojedinaca koji obnašaju javne funkcije ne spadaju u „govor mržnje“ ma kako te kritike bile nepravedne, šokantne i uznemirujuće.

S druge strane, izrazi kao što su na primjer: „Hrvati su genocidan narod“, „Ubij Srbina“, „crnci su manje vrijedna rasa“, „žene su za madrac, ne za mudrace“ i slično predstavljaju tipičan obrazac po kojem se tvori govor mržnje, jer predstavljaju određeni mrzilački i/ili netolerantni sadržaj kojima se izražava, zagovara ili potiče mržnja, diskriminacija, nasilje ili se takva skupina izruguje, te se takve skupine mogu identificirati prema određenim objektivnim kriterijima (rasa, spol, etnicitet, vjera i slično).

Zaključno, a obzirom na određene komentare u javnosti, želimo istaknuti da je Vijeće nadležno za odlučivanje o odgovornosti pružatelja medijskih usluga zbog kršenja članka 12. stavka 2. ZEM-a, uključujući i Hrvatsku radio televiziju. Od srpnja 2013. godine i zadnjih izmjena Zakona o elektronički medijima, može se reći da HRT u eventualnom slučaju govora mržnje ima povlašten položaj u odnosu na druge pružatelje medijskih usluga što se tiče mogućnosti kažnjavanja od strane Vijeća za elektroničke medije. S obzirom na to da Vijeće za elektroničke medije nije HRT-u dodijelilo koncesiju, već je to učinio Hrvatski sabor kroz Zakon o HRT-u, Vijeće nema pravo ni privremeno ni trajno oduzeti koncesiju HRT-u, a što su jedine sankcije predviđene za ovu vrstu prekršaja i koje se provode prema drugim pružateljima medijskih usluga.